

Landbakgrunn og botid viktig

Det er en kjent sak at innvandrerbefolkningen i gjennomsnitt har lavere inntekter enn befolkningen som helhet. Det er imidlertid klare økonomiske forskjeller innen gruppen av innvandrere, der noen innvandrergrupper har klart bedre økonomi enn andre. Landbakgrunn og botid er viktige faktorer som er med på å forklare inntektsforskjeller i innvandrerbefolkningen, men det er likevel en relativt liten andel blant ikke-vestlige innvandrere som når gjennomsnittsinntekten i befolkningen i Norge.

Siv Irene Pedersen

Inntektsbegrep

Inntektsbegrepet omfatter følgende komponenter:

- Lønnsinntekt
- Netto næringsinntekt fratrukket eventuelt underskudd og avskrivninger
- Yrkesinntekt (lønnsinntekt og netto næringsinntekt)
- Brutto kapitalinntekt (renter og avkastning på verdipapir)
- Sum overføringer (pensjoner, sosialhjelp og stønader med mer)
- Samlet inntekt
- Utlignet skatt og negative overføringer (underholdsbidrag og Pensjonspremier i arbeidsforhold)
- Inntekt etter skatt

For mer utførlig diskusjon av inntektsbegrepet se Rapporter 2006/3, Økonomi og levekår for ulike grupper, 2005 (SSB 2006).

I denne artikkelen ser vi nærmere på inntektsutviklingen til innvandrerbefolkningen og forskjeller mellom ulike innvandrergrupper og mellom innvandrerne og majoritetsbefolkningen. Vi har et spesielt fokus på utviklingen innenfor forskjellige familietyper ut fra forhold som botid og landbakgrunn.

Innvandrerbefolkningen er ingen homogen gruppe. Vestlige innvandrere har for eksempel et inntektsnivå som skiller seg lite fra resten av befolkningen, mens ikke-vestlige innvandrere ofte har lavere inntekt, blant annet på grunn av større vanskeligheter med å komme inn på arbeidsmarkedet. Men også blant ikke-vestlige innvandrere er det store variasjoner. En ser store forskjeller mellom personer med bakgrunn fra ulike ikke-vestlige land. Innvandrergrunn spiller også inn, for eksempel har personer som kom som flyktninger gjennomgående lavere inntekt enn andre innvandrere fra ikke-vestlige land. På hvilket tidspunkt de ulike landene hadde stor utvandring (og dermed innvandring til Norge) er også viktig. Over tid har lengden de har vært bosatt i Norge likevel mer å si for innvandreres økonomi enn for eksempel om innvandreren kom i oppgangstider eller nedgangstider (Blom 2004, Galloway og Mogstad 2006).

Innvandrerbefolkningen

Innvandrerbefolkningen, slik Statistisk sentralbyrå definerer den, består av første generasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Med landbakgrunn menes eget, eventuelt mors eller fars, utenlandske fødeland. Personer uten innvandringsbakgrunn har Norge som landbakgrunn. Landbakgrunn blir ofte delt inn i regioner. En deler inn i følgende grupper:

Norden

Vest-Europa unntatt Tyrkia

Øst-Europa

Nord-Amerika og Oseania (hovedsakelig Australia og New Zealand)

Asia inkl. Tyrkia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika.

I noen tilfeller vil det bli gitt tall for Asia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika separat. De som havner i kategorien «øvrige» vil være personer uten innvandrerbakgrunn. Det skiller mellom Vest- og Øst-Europa på grunn av at skillet fremdeles har relevans i innvandrersammenheng, til tross for endrede politiske forhold. Tyrkia følger ikke et vesteuropeisk mønster i innvandringsammenheng, og blir derfor slått sammen med Asia. Vi skiller også mellom vestlige og ikke-vestlige land. Med vestlige land menes Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia og Nord-Amerika og Oseania. Med ikke-vestlige land menes Øst-Europa og Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia. Med flyktninger menes førstegenerasjonsinnvandrere som kommer til Norge av fluktgrunner (Tronstad 2004).

Vi skal først se kort på innvandrerbefolkningens inntekter i forhold til befolkningen totalt.

Innvandrerbefolkningen har 2/3 av gjennomsnittsinntekten til befolkningen

Den økonomiske velferden til en familie er ikke bare avhengig av størrelsen på familieinntekten, men også av hvor mange familiemedlemmer som skal forsørges av denne inntekten. Innvandrerepar har i gjennomsnitt et noe høyere barnetall enn befolkningen totalt. Det er altså relativt sett flere personer som skal forsørges av innvandrernes familieinntekter enn i andre familier. De har i gjennomsnitt 0,6 flere barn enn par i befolkningen totalt.

Innvandrerepar har i utgangspunktet en lavere gjennomsnittsinntekt enn par uten innvandringsbakgrunn. Tar vi i tillegg hensyn til forskjeller i familiestørrelse innenfor de ulike gruppene, kommer innvandrerne enda dårligere ut økonomisk i forhold til befolkningen totalt.

For par med og uten barn var gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet for førstegenerasjonsinnvandrerne på 184 000 kroner i 2003. Dette var et inntektsnivå som bare tilsvarte to tredeler av nivået til par uten innvandringsbakgrunn. Inntektssammensetningen er også noe forskjellig mellom de med og uten innvandrerbakgrunn. Betydningen av skattefrie overføringer er for eksempel større for innvandrerbefolkningen enn for hele befolkningen. Mens om lag 9 prosent, gjennomsnittlig 43 000 kroner, av innvandrerbefolkningens samlede inntekt kom i form av skattefrie overføringer i 2003, er andelen for befolkningen knapt 4 prosent, eller 28 000 kroner. Dette kan forklares med at flere innvandrere har lav samlet inntekt. Dermed vil generelle skattefrie overføringer, for eksempel barnetrygd og kontantstøtte, utgjøre en relativt større andel av den samlede inntekten. Mange i gruppen har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet og dermed lave yrkesinntekter (SSB 2006). Kombinert med manglende opparbeidede pensjons- og trygderettigheter er mange mer avhengige av ulike skattefrie overføringer, som for eksempel sosialhjelp, for å klare seg. Innvandrerbefolkningen er generelt sett yngre enn befolkningen totalt. Siden inntekt ofte stiger med alderen vil en kunne få en viss skjevhet på grunn av dette.

Landbakgrunn viktig

Ikke-vestlige innvandrerepar utgjør nesten 90 prosent av alle innvandrerepar. Av disse er vel 20 prosent fra Øst-Europa, mens resten kommer fra land utenfor Europa. Ikke-vestlige innvandrerepar har gjennomsnittlig flere barn enn både befolkningen totalt og vestlige innvandrere (tabell 1). Siden øst-europeiske par har noe færre barn enn andre ikke-vestlige innvandreregrupper, er det først og fremst blant innvandrerepar fra Asia og Afrika en finner de store familiene. Tall fra siste folketelling forteller da også at afrikanske og asiatiske innvandrere lever i større familier enn andre innvandrere (se SSB 2002). Størrelsen på

Ekvivalensskalaer

For å kunne sammenligne inntekten til familier med ulik størrelse og sammensetning, justerer en vanligvis familieinntekten ved hjelp av en såkalt ekvivalensskala, eller forbruksvekt. Det finnes ulike måter å regne ut disse vektene på. Den skalaen som benyttes her er den såkalte EU-skalaen som tilordner første voksne familiemedlem vekt 1,0, neste voksne vekt lik 0,5 og barn vekt lik 0,3. En familie på to voksne og to barn vil dermed, ifølge denne skalaen, måtte ha en inntekt som er 2,1 (1,0 + 0,5 + 0,3 + 0,3) ganger større enn en aleneboende for å oppnå samme levestandard. En nærmere omtale om ulike ekvivalensskalaer finnes i kapittel 2.3 i Økonomi og levekår for ulike grupper, 2005 (SSB 2006).

Tabell 1. Yrkesinntekt og inntekt etter skatt for innvandrerbefolkningen.¹ Ektepar² med og uten hjemmeboende barn og samboerpar med felles barn hvor begge voksne er innvandrere og befolkningen totalt, etter region.³ Hovedinntektstaker 25-55 år. Gjennomsnitt. 2003. Kroner

	Befolkningen totalt	Alle innvandrere	Norden	Øst-Europa	Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika, samt Tyrkia
Yrkesinntekt.....	612 000	377 000	632 800	398 600	322 500
Samlet inntekt.....	746 700	496 900	700 900	504 100	456 600
Inntekt etter skatt	553 000	382 000	492 200	390 200	362 100
Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala)	269 900	184 500	248 200	192 400	171 700
Antall barn 0-17 år.....	1,4	1,7	1,4	1,5	1,8
Antall familier	593 715	35 967	2 170	6 795	24 827

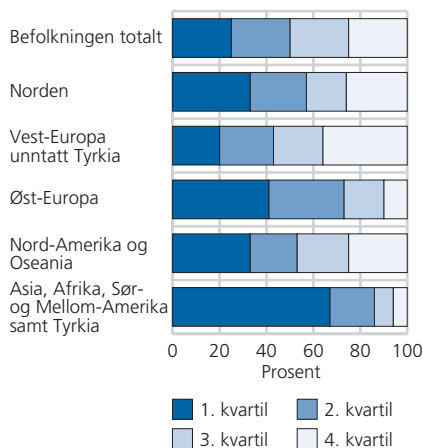
¹Omfatter både førstegenerasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

²I tallet på ektepar er registrerte partnerskap inkludert.

³Inndelt etter hovedinntektstakers landbakgrunn.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 1. Inntekt etter skatt per forbruksenhet etter landregion og kvartiler. Hovedinntektstaker mellom 25 og 55 år. 2003

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå.

familien påvirker i stor grad inntektsnivået når det måles som inntekt etter skatt per forbruksenhet, som for eksempel er langt høyere for nordiske enn for ikke-vestlige innvandrere. Blant ikke-vestlige innvandrere har østeuropeiske innvandrerpar – som både har relativt høye yrkesinntekter og få barn å forsørge – høyere inntekt per forbruksenhet enn resten av denne gruppen.

Vestlige innvandrere overrepresentert øverst i inntektsfordelingen ...

Det kan være interessant å se i hvilken grad innvandrerbefolkningen har en inntektsfordeling som samsvarer med den generelle inntektsfordelingen i landet. Dersom vi fordeler hele befolkningen inn i fire like store inntektsklasser (kvartiler) og sammenligner ulike innvandrergruppers fordeling med denne, vil en se at innvandrerbefolkningen med vestlig bakgrunn er overrepresentert øverst i inntektsfordelingen. I 2003 var 36 prosent av innvandrere med vest-europeisk bakgrunn å finne i den øverste firedelen. Nordiske innvandrere har en fordeling i øverste firedel som er lik befolkningen totalt, men de er noe overrepresentert i bunnen av fordelingen (33 prosent). Dette er en utvikling som har funnet sted over flere år og kan sannsynligvis forklares med at det er blitt flere nordiske studenter og unge svenske arbeidstakere som oppholder seg i Norge en kortere periode. Alle som er registrert som bosatte 1. januar året etter inntektsåret, er med i statistikken.

... ikke-vestlige innvandrere overrepresentert nederst

Blant ikke-vestlige innvandrere er det en klar forskjell på utviklingen i inntekt etter skatt per forbruksenhet for innvandrere fra Øst-Europa og fra andre ikke-vestlige regioner. I 1996 var 68 prosent av innvandrere med østeuropeisk bakgrunn å finne i første kvartil, en andel som gikk ned til 39 prosent i 1999. I 2003 steg andelen til 41 prosent i laveste kvartil, mens andelen i andre og tredje kvartil økte betydelig. I 1996 var det relativt mange nyankomne fra Bosnia-Hercegovina i Norge, og deres inntekter var relativt lave rett etter ankomst. Mange av disse har hatt en relativt rask inntreden på arbeidsmarkedet og oppnådd gode yrkesinntekter i tiden fram til 1999. I løpet av 1999 kom det på nytt mange østeuropeiske flyktninger, nå hovedsakelig fra Kosovo. Fordelingen i 2003 viser på nytt en noe større andel østeuropeiske innvandrere i de laveste inntektsklassene (41 prosent), men på langt nær den andelen vi fant i 1996.

Av innvandrere med annen ikke-vestlig bakgrunn befinner to av tre seg i første kvartil i 2003, i likhet med 1996. Igjen skiller 1999 seg ut ved at noen færre ikke-vestlige innvandrere var i laveste firedelen dette året, i forhold til årene før og etter. Det er trolig igjen den gunstige situasjonen på arbeidsmarkedet i 1999 som forklarer mye av dette, og at andelen nyankomne var noe mindre enn tidligere. Ikke-vestlige innvandrere (unntatt østeuropeere) befinner seg likevel – uansett hvilken periode vi ser på – i dominerende grad i den nederste delen av den norske inntektsfordelingen. For alle tre årene befinner over 80 prosent av denne innvandrergruppen seg i de to nederste kvartilene. Innvandring fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia var økende i hele perioden. Mellom 2000 og 2003 kom det blant annet mange flyktninger fra Irak, Somalia og Afghanistan. I tillegg var konjunktorene klart dårligere i 2003 enn de var i 1999, noe som særlig rammer arbeidssøkende innvandrere. Vi finner altså ikke tilsvarende «klattring» i inntektsfordelingen for disse innvandrerne som gruppe, i motsetning til de som kommer fra Øst-Europa.

Få ikke-vestlige innvandrere med høye inntekter

Dersom en fordeler innvandrerfamilier etter trinn for familiens samlede inntekt etter skatt, vil en få et annet mål på inntektsfordelingen (se figur 2). Mens 26 prosent av alle par uten barn har en samlet familieinntekt på 500 000 kroner eller mer, er det henholdsvis kun 9 prosent fra Øst-Europa, 7 prosent fra Asia og 4 prosent fra Afrika som har en så høy familieinntekt. For disse gruppene er derimot andelen som havner i den laveste innteksgruppen, under 150 000 kroner, klart større enn for befolkningen generelt. Det samme mønsteret finner en igjen hos par med barn.

Enslige forsørgere ligger lavest i inntektsfordelingen uansett bakgrunn

For familier med en enslig forsørger er det, ikke overraskende, få som har 500 000 kroner eller mer i inntekt etter skatt (se figur 2). Av alle familiene er det kun 3 prosent som havner i denne gruppen, mens mer enn halvparten har en inntekt som ligger mellom 200 000 og 300 000 kroner. Også for de enslige forsørgerne kommer de med ikke-vestlig bakgrunn dårligst ut, men forskjellene er ikke så store som for par med barn. En firedel av familiene med ikke-vestlig bakgrunn har under 200 000 kroner i inntekt etter skatt. Sammenlignet med befolkningen er også dette en klar overrepresentasjon, i befolkningen under ett er det 15 prosent som har en så lav inntekt.

Opprinnelsesland har betydning for inntektsnivå

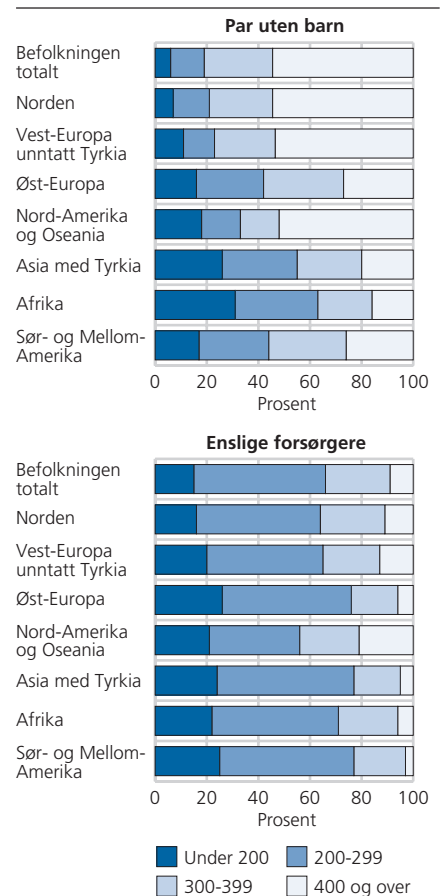
Det er betydelige forskjeller på inntektsnivået mellom personer fra ulike land innen de ulike regionene (se figur 3.). Par med barn (uten innvandrerbakgrunn) har en inntekt etter skatt per forbruksenhet på 265 000 kroner, mens somaliske og irakiske par med barn har rundt halvparten av dette. For andre ikke-vestlige land er inntektsnivået atskillig bedre. Par med barn fra Polen, Filippinene og India har alle en inntekt etter skatt per forbruksenhet på over 200 000 kroner, par fra Polen kommer best ut med 230 500 kroner. Også for Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka, Vietnam og Chile utgjør inntekt etter skatt per forbruksenhet nær 200 000 kroner for denne gruppen.

Forskjellen i inntektsnivået mellom ikke-vestlige land har sammenheng med botid i Norge. Innvandrergrupper fra land som har hatt innvandring til Norge over lengre perioder, har en tendens til å ha et inntektsnivå som ligger nærmere det i befolkningen, men det er også store forskjeller mellom grupper med lang botid. Innvandrerbefolkningen med bakgrunn i for eksempel Pakistan, Marokko og Tyrkia har langt lavere inntekter enn innvandrere fra India eller Sri Lanka med tilsvarende lang botid. Pakistan, Tyrkia og Marokko er blant de landene som de første arbeidsinnvandrere kom fra omkring 1970. Lave inntekter i familier fra disse landene henger også sammen med at yrkesdeltakingen blant kvinner fra disse landene er lav (SSB 2006). Mange av de eldste er nå uføretrygdet (Dahl og Lien 2006). Ellers er det lavest gjennomsnittsinntekter for de land som det nylig er kommet mange flyktninger fra.

Par har bedre økonomi enn enslige forsørgere

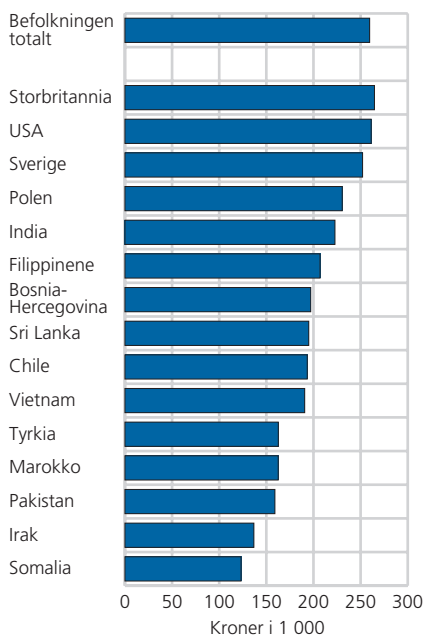
Forskjeller mellom landene følger i stor grad samme mønster for alle gruppene. Enslige forsørgere har generelt lavere inntekt per forbruksenhet enn par, både de med og uten barn. Unntaket er for innvandrere fra Somalia og Irak, hvor enslige forsørgere har noe høyere inntekt per forbruksenhet enn par med barn. Dette kan skyldes at enslige forsørgere får mer i overføringer enn par, og at små inntekter påvirkes av dette. I tillegg er det relativt mange barn i

Figur 2. Andel par uten barn og andel enslige forsørgere, etter intervaller for inntekt etter skatt (i 1 000 kroner) og landbakgrunn. Hovedinntektstaker 25-55 år. 2003

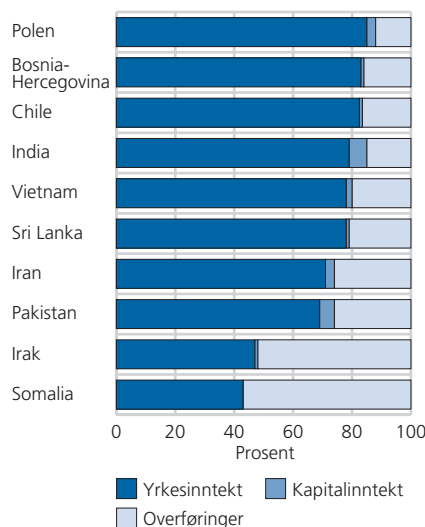
Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Gjennomsnittsinntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for innvandrerbefolkningen etter utvalgte land. Par med barn hvor hovedinntektstaker er mellom 25 og 55 år. 2003

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå.

Figur 4. Fordelingen av samlet inntekt for innvandrerbefolkningen etter utvalgte land. Par med barn med hovedinntektstaker mellom 25 og 55 år. 2003

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier, Statistisk sentralbyrå.

parfamiliene. For par med barn med somalisk bakgrunn står yrkesinntekt for 43 prosent av samlet inntekt, mens for enslige forsørgere utgjør yrkesinntekt kun 17 prosent av samlet inntekt. Det kan også spille en rolle at innvandrerbefolkningen med bakgrunn fra Irak eller Somalia har kortere botid enn mange andre grupper. Inntektene deres er nok i noen grad preget av de lave inntektene flyktninger har kort tid etter ankomst til Norge. Forskjellene mellom par og enslige forsørgere er mindre for innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn enn befolkningen totalt (se figur 4.).

Mer selvhjulpne med tiden

Landbakgrunn som forklaringsbakgrunn henger, som tidligere nevnt, sammen med hvor lenge hovedinntektstakeren i disse familiene har bodd i Norge. Det er en klar sammenheng mellom økonomisk selvhjulpenhet og botid i Norge. Innvandreres inntekt øker med botiden. Det er en av de viktigste faktorene i forbindelse med flyktingers suksess, eller eventuelt mangel på sådan, på arbeidsmarkedet (Blom 2004, Galloway og Mogstad 2006).

Årsakene til at botid er så viktige er at innvandrere har muligheter for å bli mer etablert, komme inn på arbeidsmarkedet og generelt sett øke samlet inntekt. Inntektssammensetningen endres fra å ha en høy andel i form av overføringer som sosialhjelp, til å ha en høyere andel i form av yrkesinntekter. Dette fører igjen til at samlet inntekt øker (se figurene 5 og 6).

Sosialhjelpens andel av samlet inntekt reduseres med økt botid for alle grupper, samtidig som yrkesinntektens andel øker for de fleste gruppene. Par uten barn har den mest stabile yrkesinntekten. Det er også gruppen som stort sett har minst andel sosialhjelp. Det er størst forskjell på andel yrkesinntekt mellom ikke-vestlige innvandrere totalt og flyktninger for par med barn med kort botid i Norge. Også her ser en at flyktninger «tar igjen» ikke-vestlige innvandrere etter ni års botid. Generelt sett er det slik at inntektssammensetningen til ikke-vestlige innvandrere som kom som flyktninger, blir mer lik ikke-vestlige innvandrere totalt dess lengre botiden er.

For flyktninger som er enslige forsørgere, reduseres andel sosialhjelp de første fem årene, men stabiliseres deretter til å utgjøre rundt 10 prosent av samlet inntekt. Etter 10 års botid faller sosialhjelpensandelen ytterligere. Flyktninger som er enslige forsørgere med botid på tre år eller mindre har en større andel sosialhjelp enn yrkesinntekt, etter fem års botid er andelen lik (16 prosent), og fra seks års botid er andel yrkesinntekt større enn sosialhjelp. De eneste innvandrergruppene ellers som har en større andel sosialhjelp enn yrkesinntekt, er ikke-vestlige innvandrere som er enslige forsørgere med 1-2 års botid og flyktningpar med barn med ett års botid. Familiesammensetningen tar kun utgangspunkt i familiesammensetningen i 2003.

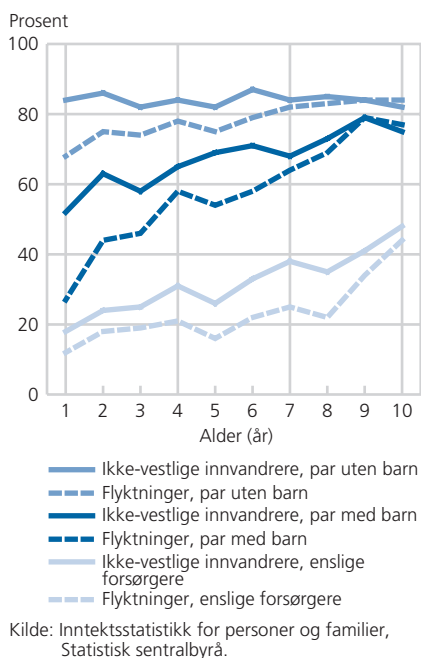
Konklusjon

Selv om innvandrere generelt sett har lavere gjennomsnittsinntekt enn befolkningen totalt, spesielt sett i forhold til familiestørrelse, er det store forskjeller mellom ulike innvandrergrupper. Landbakgrunn og botid er viktige faktorer når en skal se på innvandreres inntekt. Disse faktorene er også nært forbundet. Innvandrere fra land som nylig har hatt stor innvandring til Norge sliter mer enn innvandrere fra land med «eldre» innvandring. Lang botid i Norge fører til bedre integrering både på arbeidsmarkedet og ellers.

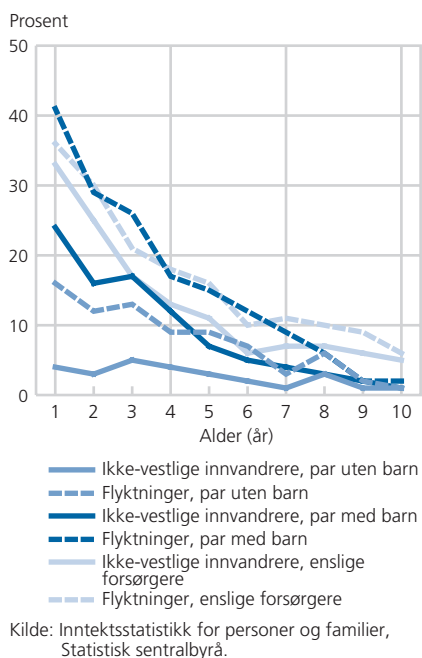
Det er store forskjeller mellom ulike familietyper. Parfamilier har generelt sett høyere inntekt enn enslige forsørgere, nesten uavhengig av landbakgrunn og botid. Dette mønsteret følger mønsteret i befolkningen totalt.

I denne artikkelen har vi sett på tall fra enkelte år. Med forløpsdata kunne en sett på inntektsutviklingen til de samme personene/familiene over flere år. En slik tilnærming vil kunne gi mer kunnskap om forholdet mellom botid, landbakgrunn og familietype.

Figur 5. Yrkesinntekt som andel av samlet inntekt etter familietype og botid i Norge. 2003

Figur 6. Sosialhjelp som andel av samlet inntekt etter familietype og botid i Norge. 2003

Referanser

Blom, Svein (2004): *Må ta "tiden" til hjelp*, Samfunnsspeilet 2, 2004 Statistisk sentralbyrå.

Dahl, Grete og Sandra Lien (2006): *Uførepensjon og sosialhjelp/ introduksjonsstønad blant innvandrere*, Rapporter 2006/24, Statistisk sentralbyrå.

Galloway, Taryn Ann og Magne Mogstad (2006): *Årlig og kronisk fattigdom i Norge*, Rapporter 2006/20, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2006): *Økonomi og levekår for ulike grupper*, 2005, Rapporter 2006/3.

Tronstad, Kristian Rose (red) (2004): *Innvandring og innvandrere 2004*, Statistiske analyser 66, Statistisk sentralbyrå.

SSB (2002): *Store husholdninger blant ikke-vestlige innvandrere*.

<http://www.ssb.no/emner/02/01/fobinv>

SSB (2006): *Innvandrerledigheten går fortsatt ned*. <http://www.ssb.no/emner/06/03/innvarbl/>